

مقاله علمی پژوهشی

مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی (مطالعه تطبیقی حقوق آمریکا، حقوق ایران و فقه امامیه)

معصومه مظاهری^{۱*}، مهسا جمشیدی شه‌میری^۲

۱. استادیار فقه و حقوق، دانشگاه شهید مطهری، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری فقه و حقوق خصوصی، دانشگاه شهید مطهری، تهران، ایران

(دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۰۶ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۰۷)

Civil Liability Fundamentals of Disclosure of Private Facts (Comparing American's legal system with Jurisprudence and Iran's Legal system)

Masoumeh Mazaheri^{*1}, Mahsa Jamshidi Shahmiri²

1. Assistant Professor of Jurisprudence and Law, Shahid Motahari University, Tehran, Iran

2. Ph.D. Student of Jurisprudence and Private Law, Shahid Motahari University, Tehran, Iran

(Received: 26/Nov/2020

Accepted: 25/Feb/2021)

Abstract

Private information has been considered as one of the most important types of privacy in legal systems. Nowadays this issue got more important due to the development of technology and the increasing use of cyberspace. Civil protection of people's privacy is a necessity of modern law, as it compensates for losses more equitably, and prevents similar civil wrongs. In American law alongside fault-based liability in revealing private information for limited groups, strict liability has been accepted in the public disclosure of private facts. In Iran law, despite the existence of jurisprudential and legal principles, the fundamental of civil liability arising from the revealing of private information have not been revised, and we need a thoughtful amendment in this regard. In this paper, which has been written by library method, the fundamental of civil liability arising from the revealing of private information in American law are first explained. Then, the fundamental of civil liability resulting from the revealing of private information in Iran law and Shia' jurisprudence are examined. Finally, we conclude that it is necessary to accept strict liability as the basis of civil liability arising from the public disclosure of private facts in Iranian law. In determining the limits and exceptions of civil liability arising from the revealing the private information, valued rules and precepts of jurispudent make us needless to American law's model.

Keywords: Privacy, Private Facts, Civil Liability, Strict Liability, American Law.

چکیده

حریم اطلاعات خصوصی به‌عنوان یکی از اقسام مهم حریم خصوصی موردتوجه نظام‌های حقوقی بوده. امروزه این مسئله به دلیل پیشرفت تکنولوژی و استفاده روزافزون از فضای مجازی اهمیت بیشتری پیدا کرده است. حمایت مدنی از حریم اطلاعات خصوصی افراد از ضروریات حقوق مدرن است؛ زیرا هم موجب جبران عادلانه‌تر خسارت‌های زیان‌دیده می‌شود و هم موجب بازدارندگی از پیدایش خطای مدنی می‌گردد. در حقوق آمریکا در کنار مسئولیت مبتنی بر تقصیر در آشکار کردن اطلاعات خصوصی برای گروه محدود، مسئولیت مدنی بدون تقصیر (مسئولیت محض) در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی پذیرفته شده است. در حقوق ایران علی‌رغم وجود مبانی فقهی و حقوقی، مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی بازنگری نشده است و در این زمینه نیازمند تحول جدی هستیم. در این مقاله که به روش کتابخانه‌ای تدوین شده است، نخست مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق آمریکا تبیین می‌شود. سپس مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران و فقه امامیه بررسی می‌شود. در نهایت به این نتیجه می‌رسیم که ضروری است مسئولیت محض به‌عنوان مبانی مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی در حقوق ایران پذیرفته شود. در تعیین حدود و استثنائات مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی نیز قواعد و احکام غنی فقهی ما را از الگوبرداری از حقوق آمریکا بی‌نیاز می‌نماید.

کلیدواژه‌ها: اطلاعات خصوصی، حریم خصوصی، حقوق آمریکا، مسئولیت محض، مسئولیت مدنی.

*Corresponding Author: Masoumeh Mazaheri

E-mail: Mmzi5678@gamil.com

نویسنده مسئول: معصومه مظاهری

مقدمه

پاسخگوی ابهاماتی که در دعوی مختلف ایجاد می‌شود نخواهد بود و قوانین مربوط به مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم اطلاعات خصوصی اشخاص باید به صورت جزئی و دقیق تبیین شود و حتی در صورت لزوم مبانی ویژه‌ای برای مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم اطلاعات خصوصی اشخاص در نظر گرفته شود.

هرچند موضوع اصلی این مقاله مطالعه تطبیقی مبانی مسئولیت مدنی است، اما بررسی استثنائات وارد بر مسئولیت مدنی و روش‌های جبران خسارت برای ارائه تصویر جامع‌تری از مسئولیت مدنی در نظام‌های حقوقی مورد بحث ضروری می‌باشد، لذا بعد از بررسی تفصیلی مبانی مسئولیت مدنی در هر یک از نظام‌های حقوقی آمریکا، ایران و فقه امامیه توضیح مختصری پیرامون استثنائات وارد بر مسئولیت مدنی در آشکار کردن اطلاعات خصوصی و روش‌های جبران خسارت نیز ارائه می‌شود. در این مقاله نخست مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق آمریکا تحت دو عنوان افشا و انتشار عمومی اطلاعات خصوصی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. همچنین استثناء مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی و در نهایت شیوه‌های جبران خسارت ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در رویه قضایی آمریکا بررسی می‌شود. سپس مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران و فقه امامیه با مراجعه به قواعد کلی مسئولیت مدنی در حقوق ایران، مبانی فقهی مسئولیت مدنی به صورت کلی و مبانی فقهی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی تبیین می‌شود. در ادامه استثنائات وارد بر آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه و شیوه‌های جبران خسارت در حقوق ایران و فقه امامیه مطرح خواهد شد. در این پژوهش به دو سؤال مهم پاسخ داده خواهد شد. اولاً آیا مسئولیت محض در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی بر اساس مبانی فقه امامیه و حقوق ایران قابل پذیرش است؟ ثانیاً برفرض پذیرش مسئولیت محض، استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی بر مبنای قواعد فقهی چگونه تبیین می‌شود؟

تبیین مفاهیم و مبانی

پیش از بررسی تطبیقی مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی ضروری است توضیحی پیرامون مفاهیمی که در این پژوهش استفاده می‌شوند ارائه شود:

در حقوق مدرن مباحث مربوط به حریم خصوصی شه‌روندان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. یکی از مهم‌ترین اقسام حریم خصوصی، حریم اطلاعات خصوصی اشخاص می‌باشد. امروزه به دلیل پیشرفت تکنولوژی، شیوع استفاده از وسایل الکتریکی و گسترش روابط مجازی دسترسی به اطلاعات خصوصی دیگران و آشکار ساختن این اطلاعات راحت‌تر از گذشته می‌باشد. به همین دلیل به نسبت تحولی که پیشرفت دانش و تکنولوژی در زندگی ایجاد می‌کند، حریم اطلاعات خصوصی اشخاص شکننده‌تر می‌شود؛ بنابراین نظام‌های حقوقی موظف‌اند همگام با این تحولات در قوانین مربوطه بازنگری نمایند تا بتوانند از حریم اطلاعات خصوصی اشخاص به نحو مناسب‌تری حمایت کنند. یکی از شیوه‌های حمایت از حریم اطلاعات خصوصی اشخاص حمایت مدنی می‌باشد. بخش مهمی از حمایت مدنی به مسئولیت‌های خارج از قرارداد (مسئولیت مدنی) مرتبط است. در این بخش قانونگذار با به‌روزرسانی قوانین مسئولیت مدنی، در تلاش است زمینه جبران عادلانه‌تر خساراتی که در نتیجه آشکار شدن اطلاعات خصوصی بر شخص وارد شده را فراهم آورد. پویایی و پاسخگو بودن قوانین مسئولیت مدنی علاوه بر تسهیل جبران خسارت زیان‌دیده نقش پیش‌گیری در ارتکاب خطای مدنی را نیز ایفا می‌کنند، زیرا افراد از ترس محکومیت به پرداخت غرامت از تجاوز به حریم اطلاعات خصوصی دیگران خودداری خواهند کرد. در نتیجه بازنگری قوانین مربوط به مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی ضروری است.

نظام‌های حقوقی مختلف، از جمله حقوق آمریکا، به این مهم توجه کرده و قوانین مربوط به مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی را به‌روزرسانی کردند. در حقوق آمریکا مبانی متفاوت مسئولیت مدنی در اقسام آشکار کردن اطلاعات خصوصی پذیرفته شده است (Nagel, 2018: 2, 380)، اما در حقوق ایران در باب مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی، تنها مستند قانونی، ماده یک قانون مسئولیت مدنی می‌باشد که به‌طور کلی بر ضرورت جبران خسارت‌ها، بر اساس مسئولیت مبتنی بر تقصیر تصریح نموده است. در میان حقوق‌دانان ایرانی نیز، مقالات و کتب فراوانی در رابطه با مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی تدوین شده که عمدتاً مصادیق مربوط به نقض حریم خصوصی را با قواعد کلی مسئولیت مدنی تطبیق داده‌اند (گودرزی، ۱۳۹۴: ۱۷۰-۱۴۶؛ جوان، ۱۳۹۴: ۹۳-۷۱). این بیان کلی در مقام عمل

مینا ارائه شود:

۱. اطلاعات خصوصی

منظور از اطلاعات خصوصی، صرفاً اطلاعات محرمانه نیست؛ اطلاعات مختلف مربوط به علایق، منابع مالی، نیازهای فردی، وابستگی‌های قومی، اطلاعات پزشکی و... می‌تواند از مصادیق اطلاعات خصوصی باشد. اطلاعات خصوصی «مجموعه اطلاعات مرتبط با زندگی خصوصی اشخاص» است که انسان‌ها بنا بر انگیزه‌های مختلف تمایل به آشکار ساختن آن ندارند. تعیین حدود اطلاعات خصوصی با عرف بوده و در هر مورد با توجه به اوضاع و احوال باید درباره خصوصی بودن اطلاعات قضاوت کرد (جوان، ۱۳۹۴: ۴۱).

۲. آشکار کردن اطلاعات خصوصی

در این پژوهش آشکار کردن اطلاعات به دو دسته «افشا» و «انتشار عمومی» تقسیم می‌شود. مقصود از «افشای اطلاعات خصوصی»، آشکار ساختن اطلاعات خصوصی برای گروه محدود است و آشکار کردن اطلاعات برای گروه بزرگی که مصداق عموم باشد، «انتشار عمومی اطلاعات» نام دارد. برای تمایز میان افشا و انتشار عمومی، باید به عرف مراجعه نمود. در برخی موارد تفاوت میان افشا و انتشار روشن است. به‌عنوان مثال ارسال عکس خصوصی، گردش حساب‌های مالی، یا ریزنمرات تحصیلی یک شخص برای دیگری مصداق افشای اطلاعات خصوصی او می‌باشد. انتشار همین اطلاعات در مجلات، روزنامه‌ها، یا صفحات اینترنتی که دسترسی به آن برای عموم آزاد است از مصادیق انتشار عمومی اطلاعات است؛ اما اگر همین اطلاعات در فضای مجازی برای گروه‌های ۵۰ نفره ارسال شود، تشخیص اینکه عمل مزبور مصداق افشای اطلاعات یا انتشار عمومی آن بوده دشوار خواهد بود. در این حالت قضاوت با عرف است و با توجه به ماهیت اطلاعات منتشر شده و با در نظر گرفتن سایر شرایط باید تعیین نمود که آیا عمل مزبور مصداق افشا بوده یا انتشار عمومی (Wacks, 2015: 94).

۳. مبنای مسئولیت مدنی

نظریات متفاوتی در باب مبنای مسئولیت مدنی در نظام‌های حقوقی مطرح شده است. در مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی، در کنار مبنای مسئولیت مبتنی بر تقصیر، مسئولیت محض نیز قابل بررسی است. لذا ضروری است پیش از ورود به اصل موضوع توضیحی پیرامون این دو

۱-۳. مسئولیت مبتنی بر تقصیر

در نظریه مسئولیت مبتنی بر تقصیر اشخاص صرفاً مسئول جبران خسارت‌هایی خواهند بود که ناشی از تقصیر آنها باشد. طبق این نظریه خروج از رفتار متعارف موجب تحقق تقصیر می‌شود (ادیب، ۱۳۹۱: ۵۷-۵۰). در حقوق سنتی آمریکا مسئولیت مدنی اصولاً بر مبنای تقصیر بود (Best, Barnes, 2007: 95). در حقوق ایران نیز ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ به‌عنوان قاعده عام، تقصیر را مبنای مسئولیت مدنی در حقوق ایران معرفی کرده (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۵: ۸۳).

۲-۳. مسئولیت محض

مسئولیت مدنی ناشی از تقصیر به‌تنهایی برای تأمین عدالت اجتماعی و جبران خسارت‌های اشخاص زیان‌دیده کافی نیست. چون در زندگی صنعتی و مدرن امروز در بسیاری از موارد منشأ زیان مشخص نیست یا اثبات تقصیر عامل زیان بسیار پیچیده و غیرممکن می‌باشد. به همین دلیل مسئولیت‌های بدون تقصیر در نظام‌های حقوقی مختلف، از جمله آمریکا رواج پیدا کرد (Chenglin/ Vincent, 2018: 328) تا جایی که ادعا شده امروزه در حقوق آمریکا مبنای واحدی به‌عنوان مبنای اصلی مسئولیت مدنی وجود ندارد و در موارد مختلف مبنای متفاوت مسئولیت مدنی پذیرفته می‌شود (قاسم‌زاده، ۱۳۸۷: ۲۸۱). در دهه‌های گذشته حقوق ایران نیز در بسیاری از موارد مسئولیت‌های بدون تقصیر را به‌عنوان مبنای مسئولیت مدنی پذیرفته است (بهرامی احمدی، ۱۳۹۴: ۴۹).

یکی از اقسام مسئولیت بدون تقصیر مسئولیت محض می‌باشد. مسئولیت محض مبتنی بر وجود یا اثبات تقصیر در عامل زیان نیست و «همین که شخص زبانی به بار آورد باید آن را جبران کند، خواه کاری که سبب ایجاد ضرر شده است، صواب باشد یا خطا. آنچه در این زمینه شایان توجه است، انتساب ضرر به بار آمده به فعالیت مسئول است نه تقصیر او» (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۱۸۵/۱).

رویه قضایی جدید حقوق آمریکا در مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی، در کنار مسئولیت مبتنی بر تقصیر، مبنای مسئولیت محض را نیز پذیرفته است. در ادامه این پژوهش به این موضوع می‌پردازیم.

خواننده صرفاً مسئول جبران خسارت‌هایی خواهد بود که معلول بی‌واسطه و نزدیک نقض تعهد او باشند (Steele, 2010: 190).

۲. مبانی مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی

بیانیه دوم مسئولیت مدنی حقوق آمریکا در تبیین ارکان مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی می‌گوید: «کسی که امور مربوط به زندگی خصوصی دیگری را به صورت عمومی انتشار دهد، به خاطر نقض حریم خصوصی آن شخص از نظر مدنی مسئول خواهد بود، به شرطی که مطلبی که منتشر شده اولاً برای شخص متعارف بسیار آزاردهنده باشد و ثانیاً دانستن آن مطلب از جمله دغدغه‌های مشروع جامعه نباشد.»^۳ (Restatement (2nd) of Torts, Section 652 cmt. B. (1965)).

۱-۲. پذیرش مسئولیت محض در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی

در حقوق آمریکا مبانی مسئولیت مدنی در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، مسئولیت محض یا مسئولیت بدون تقصیر است^۴ و برخلاف مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات، نیازی به وجود یا اثبات تقصیر نیست. در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی تحقق مسئولیت مدنی منوط به وجود چهار رکن است: «خصوصی بودن اطلاعات»^۵ منتشر شده، انتشار اطلاعات خصوصی به صورت عمومی،^۶ «بسیار آزاردهنده

مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق آمریکا

در حقوق آمریکا اگر اطلاعات خصوصی شخص در حضور جمع محدودی آشکار شود، عمل انجام شده مصداق افشای اطلاعات خواهد بود. در این صورت دعوی مسئولیت مدنی در قالب عناوینی همچون «ایجاد عمدی پریشانی‌های عاطفی»^۱ و بر مبنای مسئولیت مبتنی بر تقصیر اقامه می‌شود؛ اما اگر اطلاعات شخص برای تعداد زیادی از افراد آشکار گردد، مصداق «انتشار عمومی» اطلاعات^۲ می‌باشد و دعوی مسئولیت مدنی بر مبنای مسئولیت محض یا مسئولیت بدون تقصیر بررسی خواهد شد (Goldberge/ Zipursky, 2010: 333).

۱. مبانی مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات خصوصی

مبانی مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات خصوصی مسئولیت مبتنی بر تقصیر می‌باشد؛ بنابراین زیان‌دیده باید برای دریافت غرامت ارکان مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر، یعنی فعل زیان‌بار، خسارت و وجود رابطه سببیت را به اثبات برساند.

۱. فعل زیان‌بار همراه با تقصیر: فعل زیان‌بار در صورتی همراه با تقصیر خواهد بود که موجب نقض وظیفه یا تعهد قانونی (تعهد غیرقراردادی) شود. تعهد قانونی توسط قانون یا عرف شناسایی شده و فرد را ملزم می‌کند که معیارهای خاصی را در رفتار خود لحاظ کند تا خطر نامتعارفی متوجه سایر اشخاص جامعه نگردد؛ بنابراین در دعوی مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات خصوصی، خواهان باید ثابت نماید که خواننده در آشکار کردن اطلاعات خصوصی وی وظیفه یا تعهد عرفی یا قانونی خود را نقض کرده، یا به عبارت دیگر مرتکب تقصیر شده است (Mulheron, 2016: 44-47).

۲. خسارت: در گام دوم، خواهان باید ثابت نماید که تقصیر خواننده موجب ورود خسارتی به وی شده است. خسارت وارده به خواهان ممکن است مادی یا غیرمادی باشد (Best/ Barnes, 2007: 95).

۳. رابطه سببیت: رفتار خواننده باید علت واقعی و بی‌واسطه خسارت‌های وارده باشد. در نتیجه اولاً رفتار خواننده باید عامل اصلی خسارت‌هایی باشد که بر خواهان تحمیل شده و ثانیاً

3. "One who gives publicity to a matter concerning the private life of another is subject to liability to the other for invasion of his privacy, if the matter publicized is of a kind that (a) would be highly offensive to a reasonable person, and (b) is not of legitimate concern to the public."

۴. تعداد محدودی از ایالات، شروط دیگری نیز برای اثبات مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی لحاظ کرده‌اند؛ به عنوان مثال در ایالت کالیفرنیا باید بی «مبالاتی» عامل زیان در انتشار اطلاعات ثابت شود (Judicial Council of California Advisory Committee on Civil Jury Instructions: 2020, 1087). اما اکثر ایالت‌ها تحقق چهار شرط مذکور را برای اثبات مسئولیت مدنی کافی می‌دانند (Restatement (2nd) of Torts, Section 652 (cmt. B. (1965)).

5. Private Matters
6. Publicity

1. Intentional Infliction of Emotional Distress
2. Public Disclosure of Private Facts

برای اشخاص متعارف بسیار آزردهنده دانست. انتشار بخشی از اطلاعات خصوصی، لازمه زندگی اجتماعی و اجتناب‌ناپذیر است (Steele, 2010: 843).

۴. فقدان ارزش خبری اطلاعات منتشرشده:

انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، در صورتی موجب مسئولیت مدنی می‌شود که انتشار آن اطلاعات ارزش خبری نداشته باشد. یکی از مهم‌ترین معیارهایی که در تعیین ارزش خبری اطلاعات به کار می‌رود این است که اطلاعات منتشرشده مربوط به اشخاص و چهره‌های مشهور باشد (Mills, 2008: 237). وجود این شرط به قدری مهم است که سبب شده به‌عنوان استثنائی مستقل بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی بیان شود؛ لذا ضروری است در مبحث مستقلی به آن بپردازیم.

۲-۲. استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی

مهم‌ترین استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، متمم اول قانون اساسی آمریکاست. در این متمم کنگره آمریکا از وضع قوانینی که موجب نقض آزادی بیان شود منع شده است. مسئولیت مدنی ناشی از انتشار اطلاعات خصوصی با حق آزادی بیان در تعارض است زیرا این خطر همواره رسانه‌ها را تهدید می‌کند که از ترس محکومیت در دعوی مربوطه گرفتار خودسانسوری شوند و آن‌گونه که شایسته است جامعه را از حقایق موجود آگاه نسازند. به همین جهت متمم اول قانون اساسی، به‌عنوان استثنائی قدرتمند، در حمایت از آزادی بیان حق حریم خصوصی را نادیده گرفته و ایجاد جامعه‌ای با افکار و اطلاعات آزاد را نسبت به حفظ حریم خصوصی دیگران، در اولویت قرار می‌دهد (Wacks, 2015: 84-90).

یکی از رایج‌ترین روش‌ها برای تشخیص ارزش خبری اطلاعات این است که آیا این اطلاعات مربوط به اشخاص عادی است یا چهره‌های مشهور. اگر اطلاعات مربوط به چهره‌های حکومتی، عمومی یا اشخاص مشهور باشد، اصولاً انتشار آنها موجب مسئولیت مدنی نخواهد شد. اشخاص مشهور در حقوق آمریکا، علاوه بر چهره‌های مشهور ورزشی، فرهنگی، علمی و... شامل اشخاص عادی که خواسته یا ناخواسته در معرض شهرت قرار گرفته‌اند، نیز می‌شود؛ بنابراین اگر شخص عادی درگیر حادثه‌ای شود که ارزش خبری دارد، اطلاعات خصوصی وی نیز در زمره اطلاعاتی که ارزش خبری دارند،

بودن^۱ انتشار اطلاعات در عرف و فقدان «ارزش خبری»^۲ اطلاعات منتشرشده (Statsky, 2011: 374).

۱. خصوصی بودن اطلاعات: در صورتی که اطلاعات منتشر شده، خصوصی نباشند، نقض حریم خصوصی محقق نشده و از این جهت مسئولیتی به دنبال نخواهد داشت. تعیین اینکه آیا اطلاعات منتشر شده ماهیت خصوصی دارد یا خیر همیشه آسان نیست. به‌عنوان مثال در دادگاه ویلکینس علیه شبکه «ان بی سی»، خواهان با چند مرد در رستورانی قرار گذاشته بودند و خواننده به‌صورت مخفیانه اقدام به تصویربرداری و ضبط مکالماتشان نمود. شبکه «ان بی سی» در گزارشی تصاویر و خلاصه مکالمات ایشان را پخش نمود. دادگاه حکم کرد که از آنجاکه ملاقات خواهان در یک مکان عمومی و در حضور سایر اشخاص بوده، نمی‌توان آن را یک مسئله خصوصی قلمداد نمود. علاوه بر این مکالمات آن جلسه درباره موضوعات خصوصی نبوده، بلکه مسائل کاری موضوع سخن اشخاص بوده که به‌هیچ‌وجه جنبه خصوصی نداشته؛ بنابراین به دلیل فقدان عنصر «خصوصی بودن اطلاعات» دعوی ویلکینس رد شد (Wilkins v. NBC, 1999).

۲. انتشار عمومی اطلاعات خصوصی: مسئولیت

مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی که جهت حمایت ویژه از شهروندان بر مبنای مسئولیت محض یا بدون تقصیر می‌باشد، مختص به مواردی خواهد بود که اطلاعات خصوصی به‌صورت عمومی منتشر شود (Statsky, 2011: 374) وسیله‌ای که در انتشار مطالب به کار برده می‌شود، مهم نیست و ممکن است انتشار مطالب به‌صورت شفاهی، کتبی یا با هر وسیله دیگری باشد (Scheartz, 2015: 141).

۳. بسیار آزردهنده بودن انتشار اطلاعات در

عرف: انتشار اطلاعات باید به نحوی صورت پذیرد که برای شخص متعارف بسیار آزردهنده باشد. در بررسی این عنصر، دادگاه‌ها از ملاک نوعی استفاده می‌کنند، یعنی بررسی می‌نمایند که آیا رفتار خواننده برای اشخاص متعارف جامعه بسیار ناخوشایند و ناراحت‌کننده به‌حساب می‌آید یا خیر. به‌عنوان مثال اگر روزنامه‌ای گزارشی درباره برگزاری مهمانی دوستانه در منزلش، یا فعالیت‌های ورزشی او چاپ کند، هرچند حریم خصوصی‌اش نقض شده، اما انتشار مطالب را نمی‌توان

1. Highly Offensive
2. Newsworthiness

طبقه‌بندی می‌شود (Scheartz, 2015: 151). در این حالت دادگاه آن شخص را به‌عنوان «چهره عمومی محدود» می‌شناسد و اطلاعات خصوصی وی تا زمانی که مربوط به حادثه باشد، در زمره اطلاعاتی که ارزش خبری دارند، لحاظ شده و انتشار عمومی آن موجب مسئولیت مدنی نخواهد بود. (Atlanta Journal-Constitution v. Jewell, 2001).

دادگاه‌های آمریکایی در دعاوی مربوط به اشخاص مشهور، حمایت بسیار کمتری در رابطه با حریم خصوصی ایشان اعمال می‌نمایند. خصوصاً اگر این اطلاعات از روش‌هایی به دست آمده باشد که غیرقانونی نباشد؛ (Mills, 2008: 237) بنابراین در حقوق آمریکا حفظ حریم خصوصی اشخاص تا جایی محترم است که به اصل آزادی بیان لطمه‌ای وارد نکند. البته این استثنای مطلق نیست و محدودیت‌های بسیار معدودی بر آن اعمال می‌شود؛ به‌عنوان مثال اگر اطلاعات مندرج در رسانه‌ها مربوط به سخنان غیراخلاقی و قبیح، عبارات خشونت‌آمیز و مطالب مستهجن مربوط به کودکان باشد، نمی‌تواند به بهانه آزادی بیان، انتشار پیدا کند؛ اما انتشار تصاویر مستهجن مربوط به روابط بزرگسالان، اگر مربوط به چهره عمومی بوده و برای عموم مردم ارزش خبری داشته باشد، با منعی مواجه نخواهد شد (Scheartz, 2015: 141).

به‌عنوان مثال فیلم مربوط به رابطه جنسی دو چهره مشهور توسط شخص ناشناسی در اختیار شرکت «گروه سرگرمی‌های مجازی» قرار گرفت و این شرکت اقدام به انتشار این فیلم در سایت خود نمود. دادگاه با در نظر گرفتن این حقیقت که فیلم مربوطه از طریق قانونی به دست خوانده رسید و همچنین با توجه به شهرت و جایگاه اجتماعی اشخاصی که فیلم آنها منتشر شده بود، به این نتیجه رسید که اطلاعات منتشر شده ارزش خبری داشته است. (Michael v. Internet, Entertainment Group, Inc. 1998).

۳. جبران خسارت ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق آمریکا

مهم‌ترین هدف در پذیرش مسئولیت بدون تقصیر در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، تسهیل جبران خسارت‌های وارد بر زیان‌دیده و حمایت از وی می‌باشد. بازنگری در مبانی مسئولیت مدنی با توجه به نیازهای جامعه به‌تنهایی نمی‌تواند این هدف را محقق سازد. در کنار توجه به مبانی مسئولیت مدنی، قواعد مربوط به جبران خسارت نیز باید موجبات جبران عادلانه

خسارت را فراهم نماید.

به همین دلیل است که تعیین و جبران خسارت‌ها در مسئولیت مدنی به حدی در حقوق آمریکا مهم است که ادعا شده چالش اصلی مسئولیت مدنی تعیین مسئولیت خوانده نیست؛ بلکه تعیین میزان خسارت‌ها است (King Jr, 2004, 169)؛ بنابراین روش‌های جبران و تخمین خسارت در حقوق آمریکا به‌عنوان تئمه بحث مبانی مسئولیت مدنی مطرح می‌شود.

۱-۳. روش‌های جبران خسارت

در حقوق آمریکا سه روش اصلی برای جبران مادی خسارت‌ها پیش‌بینی شده است: خسارت جبرانی^۱، خسارت اسمی (حداقلی)^۲ و خسارت تنبیهی^۳.

۱. **خسارت جبرانی:** خسارت جبرانی برای جبران ضررهای مادی یا غیرمادی پرداخت می‌شود. «جبران کامل خسارت»^۴ هدف اصلی پرداخت خسارت جبرانی نیست زیرا در بسیاری از موارد، خصوصاً در مورد خسارت‌های غیرمادی، با پرداخت پول نمی‌شود وضعیت سابق را احیا کرد. مفهوم «جبران کامل خسارت» بیش از آنکه اصطلاح دقیق حقوقی باشد، هدفی است که باید قاضی هنگام تخمین خسارت‌ها در ذهن داشته باشند تا مبلغی عادلانه و معقول را با توجه به شرایط پرونده به‌عنوان خسارت تعیین کند (Hasen, 2007: 14-16).

۲. **خسارت اسمی:** اگر عامل زیان مرتکب خطای مدنی شود، اما عمل او خسارتی بسیار جزئی به زیان‌دیده وارد کند، خوانده ملزم به پرداخت حداقل غرامت می‌شود. این خسارت، خسارت اسمی (حداقلی) نام دارد (Emanuel, 2009: 461).

۳. **خسارت تنبیهی:** برخلاف خسارت‌های جبرانی که هدف از پرداخت آنها جبران خسارت‌های زیان‌دیده است، خسارت تنبیهی بیشتر ناظر بر مجازات عامل زیان است و برخلاف جریمه‌های مادی کیفری که به حکومت پرداخت می‌شود، این جریمه به زیان‌دیده پرداخت خواهد شد. در مواردی که عامل زیان نسبت به عدم ایفای تعهدات خود اصرار

1. Compensatory Damages

2. Nominal Damage

3. Punitive Damages

4. Make-Whole Compensation

مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی به روشنی تبیین شده است. همچنین خسارت جبرانی و تنبیهی، در کنار اصول تخمین خسارت مادی و معنوی جبران عادلانه تر خسارت‌های وارد بر زیان دیده را تسهیل می‌نماید. در ادامه مبانی حقوقی و فقهی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی را بررسی می‌نماییم.

۱. مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران و فقه امامیه

در این قسمت مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران و فقه امامیه مورد مطالعه قرار می‌گیرد. همچنین استثنائات مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه و در نهایت شیوه‌های جبران خسارت ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه و حقوق ایران بررسی می‌شود.

۱. مبانی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران

در حقوق ایران دعوای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی بر اساس قاعده عام مسئولیت، یعنی مسئولیت مبتنی بر تقصیر، بررسی می‌شود (گودرزی، ۱۳۹۴: ۱۴۶). در لایحه حمایت از حریم خصوصی نیز قانون‌گذار مبانی ویژه‌ای در مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی ارائه نکرده و جبران خسارت‌های ناشی از اقسام مختلف نقض حریم خصوصی را به قواعد کلی مسئولیت مدنی ارجاع داده است (جوان، ۱۳۹۴: ۱۴۱). مسئولیت مبتنی بر تقصیر سه رکن دارد: فعل زیان‌بار نامشروع، خسارت و رابطه سببیت.

۱. فعل زیان‌بار نامشروع: در مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر، ضروری است که فعل زیان‌بار نامشروع (همراه با تقصیر) باشد. منظور از تقصیر، «تجاوز از رفتاری است که انسان معقول و متعارف در همان شرایط حادثه دارد» (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۳۵۷/۱). در نتیجه اگر شخصی تصاویر خصوصی، یا اطلاعات پزشکی و یا اسناد و اطلاعات بانکی و مالی دیگری را نزد اشخاص محدودی فاش کند، یا حتی در شبکه‌های اجتماعی به صورت عمومی نشر دهد؛ تنها در صورتی مسئول جبران خسارت‌های وارده خواهد بود که ثابت شود فعل او عرفاً مصداق تقصیر بوده است.

۲. خسارت: خواهان پس از اثبات تقصیر خواننده، باید

می‌ورزد، یا رفتاری توهین‌آمیز دارد دادگاه او را ملزم خواهد کرد علاوه بر پرداخت خسارت‌های اصلی مبلغی را به‌عنوان خسارت تنبیهی به زیان‌دیده پرداخت کند (Edwards/ Wells, 2011: 172).

۳-۲. تخمین خسارت‌ها

آشکار کردن اطلاعات خصوصی بیش از آنکه موجب خسارت‌های مادی شود، سبب تحمیل خسارت‌های غیرمادی بر زیان‌دیده می‌گردد. در حقوق آمریکا تا اواسط قرن نوزدهم تقویم خسارت‌های معنوی به پول پذیرفته نشده بود؛ اما امروزه، اهمیت خسارت‌های غیرمادی و آسیبی که متوجه آرامش روانی، عاطفی و ذهنی خواهان می‌شود به‌خوبی درک شده است. دادگاه‌ها علاوه بر استفاده از راهکارهای غیرمادی برای جبران خسارت، از روش‌های مختلفی برای تقویم خسارت‌های غیرمادی استفاده می‌کنند (Goldberg/ Zipursky, 2010: 349).

در تعیین میزان خسارت باید اصل عادلانه و مناسب بودن خسارت موردتوجه قرار بگیرد. خسارت‌های مادی به‌راحتی با توجه به خسارت‌هایی که به جسم، اموال و درآمد فرد وارد شده است محاسبه می‌شود، اما در تخمین خسارت‌های غیرمادی دادگاه‌ها باید با دقت بیشتری تصمیم‌گیری کنند. عوامل مختلفی در تعیین میزان خسارت غیرمادی مؤثر هستند: شدت آسیب‌های غیرمادی و فشار عاطفی و روانی که خواهان تحمل کرده؛ مدت زمانی که خواهان تحت تأثیر آسیب‌های غیرمادی بوده و هزینه کلی آسیب‌های غیرمادی بر کیفیت زندگی فرد (Zavos, 2009: 250-263).

یکی از روش‌های محاسبه خسارت غیرمادی روش چند برابر کردن ضررهای مادی است. در این روش بعد از محاسبه خسارت مادی، مبلغی معادل یک و نیم تا سه برابر آن به‌عنوان خسارت غیرمادی مطالبه می‌شود. روش دوم مقایسه زندگی قبل و بعد از وقوع خسارت است. کیفیت زندگی و عادت‌های خواهان قبل و بعد از وقوع خسارت باهم مقایسه می‌شود و به نسبت آسیبی که به کیفیت زندگی او وارد شده است می‌تواند مطالبه جبران خسارت کند (Hasen, 2007: 39). در برخی ایالت‌های آمریکا برای جبران مادی خسارت‌های غیرمادی حداکثری تعیین شده است که دادگاه و هیئت منصفه به بیشتر از آن نمی‌تواند حکم کند. این مبلغ معادل دویست و پنجاه هزار دلار است (Goldberg/ Zipursky, 2010: 349).

بنابراین در حقوق آمریکا، مینا، ارکان و استثنائات مسئولیت

وجود ندارد^۱ (صدوق قمی، ۱۴۱۳: ۲۳۳/۳). در مورد مدلول قاعده لاضرر نظرات مختلفی مطرح شده، برخی از فقها معتقدند این قاعده برای رفع احکام خسارتی در اسلام است (دزفولی، ۱۴۱۵: ۱۶۱/۵). برخی مفاد قاعده لاضرر را نفی موضوعات خسارتی می‌دانند (خراسانی، ۱۴۰۹: ۳۸۲). مرحوم امام خمینی معتقدند به موجب این قاعده حاکم جامعه اسلامی این اختیار را دارد که از اموری که موجب خسارت به دیگری می‌شود نهی کرده و احکام متناسب برای دفع خسارت را در جامعه وضع نماید (موسوی خمینی، بی‌تا: ۵۵/۱).

فاضل تونی مفاد قاعده را وجوب جبران خسارت‌های وارد بر دیگری به نحو مطلق می‌داند (بشروی خراسانی، ۱۴۱۲: ۱۹۴) بنای عقلا چنین برداشتی از قاعده لاضرر را تأیید می‌نماید؛ زیرا بنای عقلا بر این است که عامل زیان را مسئول جبران خسارت‌های وارد بر زیان‌دیده می‌داند و این اصل در کلیه نظام‌های حقوقی پذیرفته شده است. با توجه به اینکه از شارع مقدس ردعی نرسیده است، می‌توان به این نتیجه رسید که بنای عقلا در جبران خسارت‌ها مورد تأیید شارع می‌باشد. (محقق داماد، ۱۴۰۶: ۱۵۱/۱)؛ بنابراین مفاد قاعده لاضرر بر حکم وضعی ضمان و ضرورت جبران خسارت‌های وارده دلالت دارد.

۲-۱-۲. قاعده احترام

قاعده احترام مبنای احکام مهمی همچون حرمت خون، اهمیت حفظ آبرو و محترم بودن ملکیت مسلمانان می‌باشد. مدرک این قاعده روایاتی است که از وجود مقدس نبی اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌نقل شده که فرمودند: «توهین به مؤمن سبب فسق است، کشتن او موجب کافر شدن است و خوردن گوشت او (غیبت او) گناه است و حرمت مال مؤمن مانند حرمت خون او می‌باشد» (کلینی، ۱۴۲۹: ۸۸/۴).

برخی از فقها معتقدند این قاعده صرفاً در مقام بیان حکم تکلیفی است (طباطبایی حکیم، ۱۴۱۶: ۱۴۱/۱۲)؛ اما گروهی دیگر مفاد این قاعده را اعم از حکم تکلیفی و وضعی می‌دانند و معتقدند اولاً در روایاتی که مستند قاعده است حکم عام ذکر شده و عمومیت حکم هم شامل حکم تکلیفی می‌شود و هم حکم وضعی (اشتهاردی، ۱۴۱۷: ۲۶۹/۲۷). ثانیاً بر فرض که این روایات در مقام بیان حکم تکلیفی باشد، از آنجاکه میان حکم

ثابت نماید در اثر آشکار شدن اطلاعات خصوصی خسارتی متوجه وی شده است (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۵: ۹۹). ممکن است در اثر آشکار شدن اطلاعات مالی یک تاجر که جنبه خصوصی دارد، وی در معاملات خود متحمل خسارت‌هایی شود؛ یا انتشار عمومی تصاویر خصوصی یک مجری مشهور ممکن است موجب اضطراب و ناراحتی عاطفی شدیدی برای وی شود، به حدی که تا مدت‌ها نتواند به زندگی عادی خود بازگردد، یا فعالیت‌های شغلی خود را از سر گیرد.

۳. رابطه سببیت: در مسئولیت مدنی اثبات رابطه سببیت

میان فعل زیان‌بار و خسارت وارده ضروری است. در بررسی رابطه سببیت، سببیت تام ملاک نیست، بلکه سبب عاملی است که ضرر عرفاً مستند به اوست (بهرامی احمدی، ۱۳۹۴: ۱۱۳).

۲. مبنای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه

فقها از مسئولیت مدنی تحت عنوان ضمان نام می‌برند. مبنای مسئولیت مدنی به روشنی در فقه بیان نشده است؛ اما از مطالعه احکام و قواعد فقهی می‌توان مبنای مسئولیت مدنی را استخراج نمود. همچنین احکام فقهی مربوط به آشکار کردن اطلاعات خصوصی می‌تواند مبنای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی را تبیین نماید؛ زیرا به اعتقاد گروهی از فقها این احکام علاوه بر حکم تکلیفی حرمت، بر حکم وضعی ضمان (مسئولیت مدنی) نیز دلالت دارد (نراقی، ۱۴۲۲: ۵۸/۲)؛ بنابراین مبنای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه در دو مبحث بیان می‌شود.

۲-۱. پذیرش مسئولیت بدون تقصیر به عنوان مبنای اولیه مسئولیت مدنی در فقه امامیه

در تبیین مبنای مسئولیت مدنی در فقه امامیه به قواعد مختلفی تمسک شده: قاعده لاضرر، احترام، تسبیب و اتلاف از مهم‌ترین این قواعد هستند (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۱۵۴/۱-۱۳۹). از میان این قواعد دو قاعده با مبنای مربوط به مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی ارتباط بیشتری دارند: قاعده لاضرر و قاعده احترام. به همین دلیل در این پژوهش این دو قاعده به اختصار بررسی خواهند شد.

۱-۱-۲. قاعده لاضرر

مستند قاعده لاضرر روایتی است از نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌و سلم نقل شده است که فرمودند ضرر و اضرار در اسلام

۱. «لا خسارت و لا إضرار»

(نزاقی، ۱۴۲۲: ۵۸/۲). لذا در نظر این گروه از فقها، طلب حلالیت از زیان دیده، واجب است (بهجت، ۱۴۲۸: ۵۶۲/۴). حتی آن دسته از فقهای که قائل به وجوب حلالیت طلبیدن نیستند، احتمال وجوب طلب حلالیت را همچنان قوی (دزفولی، ۱۴۱۵: ۱۷۱/۱) و موافق احتیاط می‌دانند (نجفی، ۱۴۰۴: ۷۲/۲۲).

بنابراین شروط حرمت آشکار کردن اطلاعات خصوصی، صرفاً بیانگر حکم تکلیفی حرمت نیست و بر احکام وضعی نیز دلالت دارد، زیرا جنبه دومی که در حرمت آشکار کردن اطلاعات بیان شده به مفهوم مسئولیت مدنی و ضرورت جبران خسارتهای وارده بسیار نزدیک است. حتی در برخی موارد تصریح شده که حکم به وجوب حلالیت طلبیدن به جهت خسارتی است که به سبب آشکار کردن اطلاعات خصوصی به وجهه زیان دیده وارد شده است (سبحانی تبریزی، ۱۴۲۴: ۵۸۸).

پس احکام مربوط به آشکار کردن اطلاعات خصوصی و شرایط و استثنائاتی که در این باره در کتب فقهی مطرح شده، احکام مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی را نیز تبیین می‌نماید. از آنجا که در هیچ یک از عناوین مذکور تقصیر از ارکان حرمت نبوده و صرف آشکار کردن اطلاعات موجب اشتغال ذمه عامل زیان می‌باشد به این نتیجه می‌رسیم که مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه مبتنی بر تقصیر نیست (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۲۶/۱). حرمت آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه منوط به تحقق سه رکن است: آشکار کردن اطلاعات خصوصی، ورود ضرر و فقدان مصلحت.

الف) آشکار کردن اطلاعات خصوصی

آشکار کردن اطلاعات خصوصی دیگری ممکن است منجر به عمل حرام غیبت، کشف عیوب مؤمنین، ایذاء، یا تشبیب شود. غیبت یعنی از دیگری با افشای نقص و عیب‌هایی که دوست ندارد آشکار شود، یاد کنیم (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۲۴/۱). با بیان اطلاعاتی که برای دیگران آشکار است، غیبت محقق نمی‌شود. منظور از آشکار بودن اطلاعات نیز این نیست همه مردم از آن آگاهی داشته باشند؛ بلکه در تشخیص این که آیا عیوب مخفی یا آشکار است باید به عرف مراجعه کرد و دید که آیا عرفاً آن نواقص برای تعداد قابل توجهی از اشخاص آشکار است یا خیر (موسوی خمینی، ۱۴۱۵: ۳۹۷/۱). پس شرط تحقق غیبت آشکار کردن عیوب مخفی دیگری است و ملاک اصلی

تکلیفی و حکم وضعی ملازمه وجود دارد، حکم وضعی ضمان نیز به موجب این روایات ثابت خواهد شد (محقق داماد، ۱۴۰۶: ۲۱۵/۱).

مرحوم سبزواری از فقهای است که معتقد است احترام کامل وقتی محقق می‌شود که حکم قاعده اعم از حکم تکلیفی و وضعی باشد و حتی اگر قاعده را مخصوص حکم تکلیفی بدانیم، عرف حکم می‌کند که حکم وضعی ضمان لازمه این حکم تکلیفی باشد (سبزواری، ۱۴۱۳: ۱۷۶/۱۹).

بنابراین از کلام فقها در باب قاعده لاضرر و قاعده احترام می‌توان به این نتیجه رسید که اگر شخصی به حریم دیگری تعدی نماید، مسئول جبران خسارتهای وارده خواهد بود و وجود یا اثبات تقصیر شرط مسئولیت نیست.

اساتید برجسته حقوق ایران نیز از تحلیل کلام فقها به این نتیجه رسیده‌اند که در فقه امامیه، برخلاف حقوق ایران، مبنای اولیه مسئولیت مدنی، مسئولیت مبتنی بر تقصیر نمی‌باشد. در فقه امامیه «قانونگذار هیچ ضرری را جبران نشده باقی نمی‌گذارد، هرچند عامل ورود آن مقصر نیز نباشد... ضرر در صورتی جبران می‌شود که ناروا و غیرعادلانه باشد» (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۱۶۵/۱). برخی از حقوق‌دانان نیز تصریح کرده‌اند که در احکام فقهی مسئولیت بدون تقصیر به‌عنوان مبنای مسئولیت مدنی شناخته شده است. به عقیده ایشان، در احکام فقهی، صرف استناد عرفی ضرر به عامل زیان، برای مسئولیت وی کافی می‌باشد (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۵: ۷۹-۷۷).

قدر متیقن از آنچه بیان شد این است که در مصادیقی که هر دو ملاک وجود دارد، یعنی هم استناد عرفی خسارت به عامل زیان هست و هم خسارتی که وارد شده ناروا و غیرعادلانه می‌باشد نیازی به وجود یا اثبات تقصیر وی نیست؛ بنابراین ناروا بودن خسارت و استناد عرفی خسارت به عامل زیان برای مسئولیت وی کافی است.

۲-۲. پذیرش مسئولیت بدون تقصیر به‌عنوان مبنای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه

در فقه امامیه آشکار کردن اطلاعات خصوصی دیگران می‌تواند از مصادیق عناوین حرامی همچون غیبت، ایذاء یا تشبیب باشد. در نظر گروهی از فقها، حرمت آشکار کردن اطلاعات خصوصی، دو جنبه دارد. جنبه اول حق الله می‌باشد که کفاره آن توبه است. جنبه دوم مربوط به اشتغال ذمه عامل زیان در برابر زیان دیده است و کفاره آن راضی شدن زیان دیده است

در حرمت غیبت، حمایت از حریم اطلاعات خصوصی است که عیب به حساب می‌آیند.

منظور از بیان عیوب نیز صرفاً عیوب شرعی مانند ارتکاب گناهان نیست؛ بلکه هر آنچه عرفاً نقص به حساب بیاید را شامل می‌شود (نجفی، ۱۴۰۴: ۶۴/۲۲). در تشخیص عیوب باید به عرف مراجعه کرد و ملاک تشخیص نوعی خواهد بود نه شخصی (نراقی، ۱۴۱۵: ۱۶۰/۱۴). پس اطلاعات مربوط به بیماری خاص مانند ایدز، یا اطلاعات مربوط به ازدواج موقت مردی متأهل و... همگی می‌تواند در زمره اطلاعات خصوصی که عیب به حساب می‌آیند باشد؛ زیرا این امور عرفاً عیب به حساب می‌آیند.

برخی فقها معتقدند قصد لطمه زدن به دیگری از شروط تحقق غیبت نیست (سبحانی تبریزی، ۱۴۲۴: ۵۸۰)؛ اما در نگاه گروه دیگر همچون شهید ثانی علاوه بر آشکار کردن عیوب پنهان، وجود سوء نیت برای تحقق غیبت لازم است (عاملی، ۲۸۴). طبق نظر دوم در صورتی که بدون سوء نیت عیوب مخفی دیگری آشکار شود مصداق عمل حرام «کشف عیوب مؤمنین» به حساب می‌آید (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۲۶/۱)؛ بنابراین آشکار کردن اطلاعاتی که نقص به حساب می‌آید، اگر با سوء نیت باشد، قطعاً از مصادیق غیبت است و اگر بدون سوء نیت باشد، بنا بر نظریه اول از مصادیق غیبت و بنا بر نظر دوم از مصادیق کشف عیوب مؤمنین است؛ و در هر حال قطعاً حرام می‌باشد.

اگر اطلاعاتی آشکار شود که جزء ویژگی‌های مثبت شخص به حساب می‌آید و آشکار کردن اطلاعات موجب آزار شخص گردد، گناه «ایذاء» محقق می‌شود. منظور از ایذاء، آزار و اذیت مسلمان است که از گناهان کبیره و حرام می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲: ۸۶/۲). مثلاً عباداتی که شخص در خفا انجام می‌دهد، یا ثروتی که به صورت مخفی در منزل یا در حساب بانکی خود پس‌انداز کرده، هرچند عرفاً نقص به حساب نمی‌آید؛ اما از آنجاکه افشای این اطلاعات نزد دیگری، از مصادیق ایذاء است، سبب آزار و اذیت شخص می‌شود و حرام است.

عنوان دیگر مرتبط با حمایت از اطلاعات خصوصی، تشبیب است. تشبیب «ذکر زیبایی‌های زن یا پسرپچه و اظهار عشق به آنها در اشعار می‌باشد» (سبزواری، ۱۴۱۳: ۸۰/۱۶).^۱ تشبیب مختص به شعر یا نثر نیست (کلاتر، ۱۴۱۰: ۱۹۶/۲) و تحقق

آن با فیلم و عکس و... هم ممکن می‌باشد و به صورت کلی «آگاهی یافتن از ویژگی‌های زنان نامحرمی که مرد آنان را می‌شناسد، تشبیب نامیده می‌شود» (بهجت، ۱۴۲۸: ۲۱۷/۴).

در حرمت تشبیب یکی از اصولی که لحاظ شده، ضرورت خصوصی ماندن اطلاعات و ویژگی‌های زن نامحرم برای مرد اجنبی است و تشبیب از آنجاکه سبب آشکار شدن اطلاعات خصوصی زن نامحرم می‌شود، حرام دانسته شده است (کلاتر، ۱۴۱۰: ۲۰۴/۲). گویی حرمت تشبیب، از باب تأکید بر ضرورت حفظ حریم خصوصی زنان و حمایت ویژه از اطلاعات خصوصی ایشان بوده است.

ب) ورود خسارت

در غیبت و کشف عیوب مؤمنین که به آن ملحق می‌شود، فقها جلوگیری از آسیب به آبروی مؤمن را به‌عنوان مهم‌ترین دلیل حرمت آن بیان نموده‌اند (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۴۳/۱). در ایذاء نیز آشکار کردن اطلاعات خصوصی اگر موجب آزار و اذیت شخص شود، عنوان حرام ایذاء محقق خواهد شد و حرمت منوط به اذیت و آزار می‌باشد (موسوی قزوینی، ۱۴۲۴: ۲۵۰/۲).

از عبارات فقها استنباط می‌شود که حرمت عناوین مذکور به این سبب است که آشکار کردن اطلاعات خصوصی وقتی تحت عناوین فوق محقق می‌شود، موجب خسارت به اشخاص می‌شود. در احکام تشبیب، تصریح شده است در فرضی که بیان ویژگی‌های زنان، موجب خسارتی شود، قطعاً تشبیب حرام می‌باشد. خسارت‌هایی که ممکن است به زنان وارد شود عبارت است از آزار و اذیت ایشان، لطمه به آبروی ایشان یا خانواده آنها و یا تمایل مردها نسبت به آنها. البته حکم به حرمت تشبیب حتی در فرضی که موجب خسارت به زنان نشود، نیز موافق احتیاط می‌باشد (سبزواری، ۱۴۱۳: ۸۱/۱۶)؛ زیرا تشبیب صرفاً در پی حمایت از حریم خصوصی زنان نیست و حفظ سلامت اخلاقی جامعه نیز یکی از ملاک‌های حرمت تشبیب می‌باشد و این ملاک حتی در فرضی که خسارتی متوجه زن مؤمن و محترم و شناخته شده نباشد، نیز وجود خواهد داشت.

ج) فقدان مصلحت

در باب غیبت مستثنیات مختلفی ذکر شده و با مطالعه این مستثنیات، می‌توان به این نتیجه رسید که گاهی به دلیل وجود مصلحتی مهم‌تر، ممکن است حکم آشکار کردن اطلاعات تغییر پیدا کرده و از حرمت به جواز یا حتی وجوب تغییر کند (موسوی خمینی، ۱۴۱۵: ۴۴۱/۱-۴۱۵)؛ البته آشکار کردن

۱. التشبیب: ذکر محاسن المرأة أو الغلام و إظهار الحب به هما بالشعر

دادخواهی نزد ما آمده؛ بیان اطلاعات مربوط به افرادی که اعتقادات باطل را گسترش می‌دهند به قصد هدایت مردم از گمراهی (عاملی کرکی، ۱۴۰۹: ۴۷/۲). مواردی که در فقه به‌عنوان مستثنیات غیبت بیان شده، محصور نیستند و در هر موردی که مصلحت حکم نماید، می‌توان به جواز آشکار کردن اطلاعات حکم نمود (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۴۳/۱).

از دیگر مواردی که آشکار کردن عیوب دیگری حرام نمی‌باشد، غیبت کردن از متظاهر به فسق است. متظاهر به فسق یعنی کسی که گناه کبیره را به‌صورت علنی انجام می‌دهد. فقها غیبت متظاهر به فسق را به‌صورت مطلق جایز نمی‌دانند، بلکه جواز غیبت از متظاهر به فسق اولاً محدود به همان گناه خاصی است که آشکار انجام می‌دهد و ثانیاً محدود به افرادی است که در حضور آنها تظاهر به فسق نموده (موسوی خمینی، ۱۴۱۵: ۴۲۲/۱)؛ لذا اگر کسی در ملاءعام شرب خمر می‌کند و در خفی مرتکب زنا می‌شود، افشای اطلاعات مربوط به زنا همچنان از مصادیق غیبت است؛ اما سخن گفتن درباره شرب خمر او از مصادیق غیبت نیست به شرطی که در حضور افرادی باشد که تظاهر به فسق عرفاً در حضور آنها انجام شده است.

بنابراین متظاهر به فسق، همچون سایر اشخاص جامعه تحت حمایت قوانین مربوط به حفظ حریم خصوصی می‌باشد، مگر اینکه به انتخاب خود رفتارهایی که عرفاً نقص به حساب می‌آید را در خارج از حریم خصوصی و بدون دغدغه درباره آشکار شدن آنها برای دیگران انجام دهد. در واقع انجام این اعمال در ملاءعام که در فقه از آن با عنوان تظاهر به فسق یاد می‌شود، به این معنی است که شخص عرفاً توقی از حفظ حریم خصوصی‌اش ندارد و آن امور دیگر مربوط به حریم خصوصی آن شخص نمی‌باشند.

۳. جبران خسارت ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق ایران و فقه امامیه

آشکار شدن اطلاعات خصوصی ممکن است منجر به خسارت مادی یا معنوی شود. در حقوق ایران اصل جبران کامل خسارت‌ها پذیرفته شده است. در خسارت‌های مادی عامل زیان ملزم به جبران مادی خسارت‌ها می‌باشد؛ در خسارت‌های معنوی هم تردیدی نیست که باید تا حد امکان خسارت وارده جبران شود؛ اما آنچه در باب خسارت معنوی در فقه و حقوق ایران با چالش مواجه است مربوط به پرداخت غرامت مادی برای جبران خسارت معنوی است (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۲۵۷/۱).

اطلاعات خصوصی اگر تحت عنوان تشییب محقق شود، استثنابردار نیست و شاید به همین دلیل است که در کتب فقهی هیچ اشاره‌ای به مستثنیات تشییب نشده و احکام آن به‌صورت مطلق بیان شده است (عاملی کرکی، ۱۴۱۴: ۲۸/۴). به جهت اهمیت این موضوع ضروری است تحت عنوان مستقلی بررسی شود.

۳-۲. استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در فقه امامیه

پیش از این بیان شد که در فقه امامیه خسارتی که ناروا و غیرعادلانه باشد، صرف‌نظر از وجود تقصیر، باید جبران شود. همچنین در عناوین مربوط به آشکار کردن اطلاعات خصوصی، حرمت صرفاً به معنی حکم تکلیفی نیست و بسیاری از فقها حکم وضعی ضمان را نیز از آن استنباط می‌نمایند؛ بنابراین اگر شارع به دلیل وجود مصلحتی، آشکار کردن اطلاعات خصوصی را به معنی عام کلمه جایز بداند، خسارت ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی خسارتی ناروا و غیرعادلانه نیست. در نتیجه در مواردی که شارع استثنائات حرمت را بیان کرده، علاوه بر حکم تکلیفی حرمت حکم وضعی ضمان نیز برداشته خواهد شد.

همچنین از آنجایی که آشکار کردن در کلام فقها به‌صورت مطلق ذکر شده و تفصیلی میان افشای اطلاعات برای گروه محدود یا انتشار عمومی اطلاعات ذکر نشده است، می‌توان مستثنیات مذکور در این احکام را به هر دو قسم آشکار کردن اطلاعات خصوصی تعمیم داد.

در باب غیبت فقها مستثنیاتی را ذکر نموده‌اند. با توجه به اینکه تنها تفاوت غیبت و کشف عیوب مؤمنین، در وجود یا فقدان سوء قصد می‌باشد (دزفولی، ۱۴۱۵: ۳۲۶/۱)؛ در سایر شرایط و احکام مشابه یکدیگر می‌باشند و می‌توان مستثنیات باب غیبت را به کشف عیوب مؤمنین نیز تسری داد. همچنین وقتی وجود مصالحی ممکن است سبب جواز آشکار کردن عیوب خصوصی شخص باشد، به طریق اولی در فرض وجود این مصالح، ویژگی‌های مثبت دیگری را نیز می‌توان آشکار کرد؛ بنابراین به نظر می‌رسد مستثنیات باب غیبت به کشف عیوب مؤمنین و ایداء نیز قابل تسری باشد.

موارد مختلفی به‌عنوان مستثنیات غیبت ذکر شده که به‌عنوان نمونه می‌توان به این موارد اشاره کرد: اطلاعات دادن به کسی که برای امر مهمی با ما مشورت می‌کند، مانند مشورت دادن در ازدواج و معامله؛ شنیدن کلام کسی که برای

آراء شورای نگهبان می‌توان به این نتیجه رسید که امروزه جبران مادی خسارت‌های معنوی نیز یکی از طرق مشروع و متعارف جبران خسارت‌های معنوی می‌باشد (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۵: ۱۳۳-۱۳۴).

مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در حقوق آمریکا، حقوق ایران و فقه امامیه

با توجه به مطالبی که تاکنون بیان شده است، ضروری است در حقوق ایران به دو نکته مهم در باب مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی توجه شود: ضرورت بازنگری در مبنای مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی؛ توجه به مبانی فقهی در تعیین مستثنیات مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی.

۱. ضرورت بازنگری در مبنای مسئولیت مدنی ناشی

از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی در حقوق ایران

حمایت از حریم اطلاعات خصوصی، بدون بازنگری در قوانین مربوط به مسئولیت مدنی مؤثر نخواهد بود و به همین دلیل دبیر کل سازمان ملل متحد در گزارش خود در سال ۱۹۷۶ میلادی بر ضرورت توجه دولت‌ها به مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی تأکید نمودند (انصاری، ۱۳۹۳: ۵۹).

در حقوق ایران، اصل بر مسئولیت مبتنی بر تقصیر می‌باشد؛ «اما ماده یک مفهوم مخالف ندارد و مسئولیت بی‌تقصیر را منع نمی‌کند» (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۲۰۵/۱). پذیرش مسئولیت محض موجب جبران کامل خسارت، تسهیل اثبات ارکان مسئولیت مدنی، توزیع خسارت‌های اتفاقی و وادار ساختن اشخاص به رعایت احتیاط بیشتر می‌شود (بادینی و دیگران، ۱۳۹۱: ۳۳). در نظام‌های حقوقی مختلف، از جمله ایران، مسئولیت‌های بدون تقصیر به حدی پذیرفته شده‌اند که امروزه «حقوق مسئولیت از مجازات مقصر فاصله گرفته و در نظریه‌های جدیدتر، حقوق جبران خسارت نام گرفته است» (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۱۳۹/۱)؛ بنابراین پذیرش مسئولیت محض در برخی موارد، ممکن و بلکه ضروری خواهد بود.

در مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات خصوصی مسئولیت مبتنی بر تقصیر و الزام زیان‌دیده به اثبات عنصر تقصیر مانع انباشت پرونده‌های مربوطه می‌شود و حل اختلافات عادی که در زندگی روزمره در نتیجه افشای اطلاعات خصوصی ایجاد می‌شود به اشخاص واگذار می‌گردد.

در حمایت از نظریه جبران مادی خسارت‌های معنوی باید گفت اولاً ترمیم خسارت معنوی با فراهم کردن «بذل مناسب» که در عرف جبران به حساب بیاید ممکن است؛ ثانیاً دشواری تقویم خسارت‌های معنوی نباید موجب کنار گذاشتن آن شود. قاضی باید با کمک گرفتن از عرف و نظر کارشناسان متخصص، مبلغی مناسب را جهت پرداخت غرامت مشخص کند (شهیدی، ۱۳۹۹، ۲۵۳). ثالثاً قضاوت درباره روش‌های جبران خسارت باید به عرف و سیره عقلا واگذار شود و جبران مادی خسارت‌های معنوی در بسیاری از نظام‌های حقوقی و سیره عقلاً پذیرفته شده است (اصغری آق‌مشهدی، ۱۳۸۲: ۳۴). در روایت نیز آمده است که حضرت علی علیه‌السلام در ماجرای دلجویی از مردم روستایی که به ایشان حمله شده بود، علاوه بر دیه‌ای که به مردم پرداخت کردند، مبلغی اضافه نیز بابت ترسی که از هجوم نیروها و حمله اسب‌ها به مردم روستایی وارد شد پرداخت نمودند (صدوق قمی، ۱۳۸۶: ۴۷۴/۲). حتی فلسفه برخی احکام می‌تواند جبران مادی خسارت معنوی باشد. مثلاً اگر مادری با ادعای وکالت داشتن از سوی پسرش دختری را به عقد او دربیآورد و مشخص شود که ادعای او درست نبوده و پسر به آن عقد رضایت ندهد، مادر حداقل ضامن نصف مهریه زوجه است. استحقاق دختر به حداقل نصف مهر شاید از باب جبران مادی خسارت معنوی که بر او وارد شده است باشد (محقق داماد، ۱۴۰۶: ۱۷۳/۱).

حتی اگر پرداخت غرامت مادی در جبران خسارت‌های معنوی را مشروع ندانیم، راه دیگری وجود دارد که می‌تواند دریافت غرامت مادی را مشروع نماید و آن مصالحه میان عامل زیان و زیان‌دیده است. براءت ذمه خاطی منوط به کسب رضایت و حلالیت از شخصی است که حریم خصوصی‌اش مورد تجاوز قرار گرفته است. شخصی که از او طلب حلالیت می‌شود، می‌تواند براءت ذمه خاطی را مشروط به امری نماید که آن امر ممکن است انجام عمل، پرداخت پول، یا هر امر مشروع و متعارف دیگری باشد.

در جرائم کیفری مانند قذف که رضایت مجنی علیه می‌تواند مانع اجرای مجازات شود نیز هیچ مانع شرعی وجود ندارد که مجنی علیه رضایت خود را مشروط به امری، از جمله دریافت وجه نقد، بنماید. وقتی چنین حقی برای شخص در جرائم پیش‌بینی شده است، قطعاً در خطای مدنی نیز با توجه به قیاس اولویت می‌توان چنین حقی برای او قائل شد (حلی، بی‌تا: ۸۶۳/۲).

با توجه به مبانی فقهی و حقوقی ایران و با بررسی قوانین و

جبران و تخمین خسارت‌ها نیز به‌روشنی تبیین شود تا مسیر جبران عادلانه خسارت زبان‌دیده هموار گردد.

۲. ضرورت تبیین استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی بر مبنای آموزه‌های فقهی

رویکرد حقوق آمریکا در استثنائات وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی در حقوق ایران قابل‌پذیرش نیست. در حقوق آمریکا حمایت حداقلی از اطلاعات خصوصی چهره‌ها و شخصیت‌های مشهور پذیرفته شده است. در فقه امامیه مستثنیات مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی در مقایسه با حقوق آمریکا مضیق‌تر است. از سخت‌گیری حدود غیبت متظاهر به فسق و با توجه به مواردی که به‌عنوان مستثنیات غیبت ذکر شده است، می‌توان به این نتیجه رسید که در مواردی که ممکن است بیان عیوب دیگری مصلحتی داشته باشد، نمی‌توان به‌صورت مطلق حکم به جواز آشکار کردن اطلاعات خصوصی وی نمود؛ بلکه در هر مورد خاص بر مکلف واجب است که بررسی نماید و مصلحت موجود در آشکار ساختن اطلاعات خصوصی را در برابر مفاسد مترتب بر آن مقایسه کند و صرفاً در صورتی که مصلحت بیان اطلاعات اقوی از مفاسد آن بود، اقدام به آشکارسازی اطلاعات کند.

به عبارت دیگر موارد استثنائی که در فقه مطرح شده ناظر بر اشخاص نیست، بلکه ناظر بر موضوعات و مصادیقی است که مصالح مهم‌تری مقتضی آشکار کردن اطلاعات خصوصی است.

به جهت اطلاقی که در کلام فقها در باب استثنائات وارد بر حرمت آشکار کردن اطلاعات وارد شده، می‌توان این استثنائات را به هر دو قم آشکار کردن اطلاعات، یعنی افشا و انتشار عمومی تعمیم داد.

بنابراین نمی‌توان به‌صورت مطلق حکم نمود که اشخاصی به دلیل موقعیت اجتماعی یا سیاسی که دارند از حمایت کمتری در حیطه اطلاعات خصوصی خود برخوردارند و به‌راحتی حکم به جواز انتشار عمومی اطلاعات خصوصی ایشان نمود؛ زیرا قاعده احترام و لاضرر به‌عنوان مبانی مسئولیت مدنی ناشی از اشخاص عادی و مشهور به یک میزان حمایت می‌نماید؛ بنابراین حریم اطلاعات خصوصی اشخاص مشهور همانند اشخاص عادی مورد حمایت می‌باشد.

علاوه بر این‌ها در توضیح علل حرمت تشبیب گفته شده

اما در مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، نیازمند بازنگری در مبانی مسئولیت مدنی هستیم، زیرا انتشار عمومی اطلاعات خصوصی در زمره فعالیت‌های خطرناکی می‌باشد که خسارات فراوانی را متوجه افراد جامعه می‌کند. انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، از دو جهت خطرات ویژه‌ای برای شهروندان به همراه خواهد داشت.

اول اینکه اگر در گذشته در بیشتر موارد انتشار عمومی اطلاعات در انحصار رسانه‌ها بود؛ امروزه چنین انحصاری وجود ندارد و اشخاص عادی با استفاده از موبایل، کامپیوتر، اینترنت و امکانات مشابه، به‌راحتی امکان انتشار عمومی اطلاعات مختلف در شبکه‌های مجازی را خواهند داشت.

ثانیاً خسارات ناشی از انتشار عمومی اطلاعات از گذشته بسیار جدی‌تر است. به دلیل شیوع استفاده از فضای مجازی، اطلاعات با سرعت بیشتر و در محدوده بیشتری نشر می‌یابند و اشخاص بیشتری از آن آگاه می‌شوند. در گذشته شاید انتشار عمومی اطلاعات توسط اشخاص عادی با پخش کردن شبنامه یا اعلامیه محقق می‌شد و صرفاً ساکنین یک محله یا شهر از محتوای آن آگاه می‌شدند؛ اما امروزه اطلاعاتی که به صورت عمومی منتشر می‌شود، ممکن است به راحتی در اختیار افرادی که در سراسر دنیا زندگی می‌کنند قرار بگیرد، مثلاً تصویری که از زندگی خصوصی یک هنرپیشه در شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌شود، ممکن است در کمتر از چند ساعت توسط تمام مردم دنیا دیده شود.

همین ویژگی‌ها، این رفتار را در دسته رفتارهای پرخطر قرار داد و حقوق آمریکا، به‌درستی در مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی، مسئولیت بدون تقصیر را پذیرفته است؛ بنابراین با توجه به اینکه خطر ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی در زندگی مدرن، بسیار جدی‌تر از گذشته می‌باشد؛ شایسته است قانونگذار ایران نیز با شناسایی مسئولیت محض در دعاوی مربوط به انتشار عمومی اطلاعات، از زبان‌دیده حمایت بیشتری به عمل آورد. خصوصاً که در فقه، اصولاً تقصیر شرط مسئولیت مدنی ناشی از آشکار کردن اطلاعات خصوصی نمی‌باشد و ملاک مسئولیت ورود خسارت ناروا و وجود استناد عرفی میان خسارت و فعل عامل زبان است. احکام مربوط به حرمت آشکار کردن اطلاعات خصوصی نیز جواز تمسک به مسئولیت محض را تأیید می‌نمایند.

البته در کنار توجه به مبانی مسئولیت مدنی ضروری است در حقوق ایران با استفاده از منابع غنی فقهی و با توجه به شیوه‌هایی که در حقوق آمریکا بیان شده است اصول مربوط به

معنوی در حقوق ایران». پژوهشنامه علوم اجتماعی و انسانی، سال سوم، شماره ۹ و ۱۰، صص ۳۱-۴۸.
انصاری، باقر (۱۳۹۳). حقوق حریم خصوصی. چاپ چهارم. تهران: انتشارات سمت.
بادینی، حسن و دیگران (۱۳۹۱). «مسئولیت محض: مبانی و مصادیق». مجله مطالعات حقوق تطبیقی، شماره ۱، صص ۱۹-۳۶.

بشروی خراسانی، عبدالله بن محمد (۱۴۱۲). الوافیة فی أصول الفقه. قم: مجمع الفکر الاسلامی.
بهجت، محمدتقی (۱۴۲۸). استفتائات. قم: دفتر حضرت آیت الله بهجت.

بهرامی احمدی، حمید (۱۳۹۴). مسئولیت مدنی. چاپ سوم. تهران: بنیاد حقوقی میزان.

جوان، صدیقه (۱۳۹۴). مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی. تهران: انتشارات خرسندی.

حسینی خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲). رساله آموزشی. چاپ دوم. تهران: انتشارات فقه روز.

حلی، مقداد بن عبد الله (بی تا). کنز العرفان فی فقه القرآن. ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی. جلد ۲. قم: بی جا.

خراسانی، آخوند محمدکاظم بن حسین (۱۴۰۹). قاعده الخسارت و الاجتهاد و التقلید (کفایه الأصول). قم: مؤسسه آل البیت علیهم السلام.

دزفولی، مرتضی ابن محمدامین (۱۴۱۵). کتاب المکاسب. قم: کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری.

ژوردن، پاتریس (۱۳۹۱). اصول مسئولیت مدنی. ترجمه مجید ادیب. چاپ سوم. تهران: بنیاد حقوقی میزان.

سبحانی تبریزی، جعفر (۱۴۲۴). المواهب فی تحریر أحكام المکاسب. قم: مؤسسه امام صادق علیه السلام.

سبزواری، سید علی الاعلی (۱۴۱۳). مهذب الأحكام. جلد ۱۹. چاپ چهارم. قم: مؤسسه المنار - دفتر حضرت آیت الله.

شهیدی، سید مهدی (۱۳۹۹). آثار قراردادهای و تعهدات. چاپ هشتم. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.

صدوق قمی، محمد بن علی بن بابویه (۱۳۸۶). علل الشرائع. جلد ۲. قم: کتابفروشی داوری.

دوم. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

صفایی، حسن؛ رحیمی، حبیب الله (۱۳۹۵). مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد). چاپ نهم. تهران: انتشارات

است که هر آنچه موجب تحریک قوه شهوت شود حرام است و از آنجا که تشبیب سبب تحریک قوه شهوت و میل پیدا کردن به زن نامحرم می‌شود، حرام می‌باشد (کلانتر، ۱۴۱۰: ۲/۲۰۵). با توجه به این مناط می‌توان گفت، انتشار هر اطلاعاتی که سبب تحریک قوه شهوت شود و سلامت اخلاقی افراد جامعه را به خطر بیندازد، حرام می‌باشد؛ بنابراین اگر در دادگاه‌های آمریکا، انتشار تصاویر جنسی اشخاص مشهور، به بهانه ارزش خبری داشتن و آزادی بیان، عملی قانونی شناخته شده؛ در حقوق ایران قابل تصور نیست که انتشار اطلاعات خصوصی که موجب تحریک شهوت اشخاص می‌شود، به عنوان عملی قانونی شناخته شود و عامل آشکار کردن آن به بهانه آزادی بیان، از مسئولیت مدنی معاف گردد.

بحث و نتیجه گیری

حقوق آمریکا مبانی مسئولیت محض را در انتشار عمومی اطلاعات خصوصی پذیرفته است. این دیدگاه با مبانی فقه شیعه و حقوق ایران همخوانی داشته و در حقوق ایران قابل پذیرش می‌باشد. پذیرش مسئولیت محض کسی که اقدام به انتشار عمومی اطلاعات خصوصی دیگری می‌نماید، با اقتضانات جامعه هماهنگ بوده، به دریافت منصفانه غرامت نزدیک تر است و عامل بازدارنده مهمی در پیشگیری از اقدامات مشابه خواهد بود.

در حقوق آمریکا آزادی بیان به عنوان استثناء مهمی بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی شناخته شده و دادگاه‌های آمریکا در دعوی مربوط به چهره‌های مشهور، تمایل زیادی به حمایت از حریم خصوصی ایشان ندارند. چنین رویکردی در فقه امامیه و حقوق ایران قابل پذیرش نیست و در استثناء وارد بر مسئولیت مدنی ناشی از انتشار عمومی اطلاعات خصوصی بر اساس احکام فقهی تفاوتی میان حمایت از حریم اطلاعات خصوصی اشخاص مشهور با اشخاص عادی وجود ندارد و هر دو گروه از حمایت یکسان قانون برخوردار هستند. صرفاً موضوعات و مصادیق خاص که مصلحت مهمی اقتضا نماید مستثنی شده است و در این حکم نیز تفاوتی میان اشخاص مشهور و عادی وجود ندارد.

منابع

اشتهاردی، علی پناه (۱۴۱۷). مدارک العروه. جلد ۲۷. تهران: دار الأوسه للطباعة و النشر.
اصغری آق‌مشهدی، فخرالدین (۱۳۸۲). «جبران خسارت

- سمت.
 طباطبایی حکیم، سید محسن (۱۴۱۶). *مستمسک العروة الوثقی*. جلد ۱۲. قم: مؤسسه دارالتفسیر.
 کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۵). *الزامهای خارج از قرارداد (مسئولیت مدنی)*. جلد ۱. چاپ چهاردهم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
 کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب (۱۴۲۹). *الکافی*. جلد ۴. قم: دارالحدیث للطباعة و النشر.
 عاملی، زین‌الدین (بی‌تا). *رسائل الشهید الثانی*. قم: انتشارات بصیرتی.
 عاملی کرکی، علی بن حسین (۱۴۱۴). *جامع المقاصد فی شرح القواعد*. چاپ دوم. قم: مؤسسه آل‌البتیت علیهم‌السلام.
 _____ (۱۴۰۹). *رسائل المحقق الکرکی*. قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی و دفتر نشر اسلامی کلاتر، سید محمد (۱۴۱۰). *کتاب المکاسب (المحشی)*. چاپ سوم. قم: مؤسسه مطبوعاتی دارالکتاب.
 قاسم‌زاده، سید مرتضی (۱۳۸۷). *مبانی مسئولیت مدنی*. چاپ پنجم. تهران: نشر میزان.
- گودرزی، فرشید (۱۳۹۴). *مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی*. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.
 محقق داماد، سید مصطفی (۱۴۰۶). *قواعد فقه*. جلد ۱. چاپ دوازدهم. تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.
 موسوی خمینی، سید روح‌الله (بی‌تا). *القواعد الفقهیه و الاجتهاد و التقليد (الرسائل للإمام الخمینی)*. جلد ۱. قم: مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان.
 _____ (۱۴۱۵). *المکاسب المحرمه*. قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی قدس سره.
 موسوی قزوینی، سید علی (۱۴۲۴). *ینابیع الأحکام فی معرفه الحلال و الحرام*. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
 نجفی، محمدحسن (۱۴۰۴). *جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام*. چاپ هفتم. بیروت: دار إحياء التراث العربی.
 نراقی، مولی احمد بن محمد مهدی (۱۴۲۲). *رسائل و مسائل*. قم: کنگره نراقیین ملاً مهدی و ملاً احمد.
 نراقی، مولی احمد بن محمد مهدی (۱۴۱۵). *مستند الشیعه فی أحكام الشریعه*. قم: مؤسسه آل‌البتیت علیهم‌السلام.

- Best, Arthur & Barnes, David (2007). *Basic Tort Law: Cases, Statutes, and Problems*. New York: Aspen Publishers.
- Chenglin, Liu & Vincent, Johnson, (2018). *Studies in American Tort Law*. United States: Carolina Academic Press.
- Edwards, Stanley & Wells, Patricia Kirtley (2011). *Tort Law*. New York: Cengage Learning.
- Emanuel, Steven (2009). *Torts (Emanuel Law Outlines)*. Aspen Publishers Online. New York.
- Goldberg, John & Zipursky, Benjamin (2010). *The Oxford Introduction to U.S. Law, Torts*. New York: Oxford University Press.
- Hasen, Richard (2007). *Remedies: Examples and Explanations*. Aspen Publishers Online. New York.
- Judicial Council of California Advisory Committee on Civil Jury Instructions (2020). *Judicial Council of California Civil Jury Instructions*. San Francisco: Judicial Council of California.
- Civil Jury Instructions*, LexisNexis Matthew Bender.
- King Jr, Joseph (2004). "Pain and Suffering, Noneconomical Damages, and the Goals of Tort Law". *Dallas, SMU Law Review*, Vol. 57, P. 164-205.
- Mills, Jon (2008). *Privacy: The Lost Right*. New York: Oxford University Press.
- Mulheron, Rachael (2016). *Principles of Tort Law*. New York: Cambridge University Press.
- Nagel, Charles (2018). *Modern American Law*. Chicago: Forgotten Books.
- Scheartz, Solove (2015). *Information Privacy Law*. New York: Wolters Kluwer.
- Statsky, William (2011). *Essentials of Torts*. New York: Cengage Learning.
- Steele, Jenny (2010). *Tort Law*. New York: Oxford University Press.
- The Restatement (2nd) of Torts* (1965).
- Wacks, Raymond (2015). *Privacy: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.

- Oxford University Press.
- Zavos, Harry (2009). "Monetary Damages for Nonmonetary Losses: An Integrated Answer to the Problem of the Meaning". *Function and Calculation of Noneconomic Damages*, 43 Loyola of Los Angeles Law Review, 193, 2009, P. 250-263.
- The Atlanta Journal-Constitution v. Jewell, 251 Ga, App. 808, 555 S.E.2d 175 (Ga. Ct. App. 2001)
- Michaels v. Internet Entertainment Group, Inc., 5 F. Supp. 2d 823 (C.D. Cal. 1998).
- Wilkins v. NBC, 71 Cal. App. 4th 1066 (Cal. Ct. App. 1999).

